

УДК 351.84:316.4

DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.24.2019.198737>

**Кривачук Людмила Федорівна**

*доктор наук з державного управління, професор надзвичайний  
Інституту соціальних справ Педагогічного університету ім. КНО в Кракові*

ORCID: 0000-0002-3083-4781

e-mail: lkryvachuk@gmail.com

## **РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В ПОЛЬЩІ: ГЕНЕЗА І ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ**

Розглянуто проблематику становлення та розвитку інституту медіації в Польщі, процес інституціалізації процесу медіації в Польщі з виокремленням та характеристикою окремих періодів. Запропоновано авторський підхід до періодизації цього процесу. Проаналізовано особливості функціонування інституту медіації в Польщі в сучасних умовах, зосереджено увагу на діяльності конкретних інституцій, які надають послуги з медіації, зокрема розглянуто діяльність Польського центру медіації, регіональних центрів з медіації.

**Ключові слова:** медіація; медіатор; центри медіації; відновне правосуддя; сімейна медіація.

**Постановка проблеми.** У сучасних умовах загострення соціальних проблем та підвищення соціальних ризиків в Україні значно підвищується роль соціальної функції держави, яка пов'язана також із розвитком інституту медіації в Україні. Дослідження проблематики медіації є досить важливим та актуальним, дає можливість удосконалення процесу інституціалізації процесу медіації в Україні, розробки та впровадження нових підходів, механізмів у цій сфері. Особливо це стосується розвитку сфери соціальних послуг в Україні. У цьому контексті принагідно звернемо увагу на те, що, відповідно до Закону України “Про соціальні послуги” № 2671-VIII від 17.01.2019 р., який набирає чинності 1 січня 2020 р., однією із базових соціальних послуг є власне “посередництво (медіація)” [1].

Безумовно, що розвиток соціальних послуг із медіації має свою специфіку, що зумовлює необхідність створення відповідних центрів із медіації, існує необхідність у підготовці фахівців у цій сфері, розробки відповідних програм навчання, удосконалення нормативно-правової бази, вивчення та впровадження кращих міжнародних практик. Як цілком слушно з цього приводу зазначає Н. Романова, Україна відкрита до впровадження кращого міжнародного досвіду, однак технології надання соціальних послуг вимагають не лише їх адаптації до українських реалій, але й наукового обґрунтування й доопрацювання. Відповідно, виникає потреба у постійному розширенні існуючих технологій, їх вдосконаленню та внесенню змін, ґрунтуючись на оцінці потреб й моніторингу якості проведеної роботи [2]. 3

огляду на зазначене, важливим видається вивчення досвіду становлення та розвитку інституту медіації в інших країнах, зокрема розглянемо досвід Польщі.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблематика медіації привертала увагу дослідників різних галузей знань, зокрема: педагогіки, психології, права, політології, соціології, державного управління. Серед вітчизняних дослідників доцільно звернути увагу на праці Н. Дараганової, С. Запари, В. Землянської, А. Каршиєвої, М. Костицького, С. Кравцова, З. Красіловської, С. Фурси та інших. Серед польських дослідників суттєвий інтерес у цій сфері становлять праці таких науковців, як: К. Антоляк-Шиманські, Е. Беньковська, С. Влодика, Е. Гмужинська, Р. Морек, Й. Млинські, І. Подобас, О. Пяковска тощо.

**Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Незважаючи на певний інтерес до проблематики медіації в науковій літературі, малодослідженими залишаються питання становлення інституту медіації у сфері публічного управління, розвитку та впровадження технологій та інновацій у сфері надання соціальних послуг із медіації, особливостей та механізмів діяльності центрів із медіації, вивчення міжнародного досвіду у сфері медіації.

Мета статті – дослідити процес становлення та розвитку інституту медіації в Польщі в контексті формування його нормативно-правового та інституційного забезпечення, розглянути особливості діяльності Польського центру медіації та його регіональних відділень.

**Виклад основного матеріалу.** Медіація не є новим явищем, вона безпосередньо пов'язана з проблематикою вирішення конфліктів та спорів, які супроводжували людство з моменту його виникнення. Тому можна припустити, що форми, подібні до сучасної медіації, почали з'являтися разом із створенням організованих соціальних груп. Вже в давнину ця ефективна форма мирного врегулювання конфліктів та спорів широко застосовувалася у Римській імперії, Єгипті, Китаї та Японії [3].

Медіація в її сучасному розумінні почала розвиватися у другій половині ХХ ст., передусім у країнах англосаксонської системи права – США, Австралії, Великобританії, пізніше і в інших країнах. Зокрема, на сьогодні на національному рівні інститут медіації активно функціонує в таких державах, як: Німеччина, Нідерланди, Польща, Австрія, Нова Зеландія, Канада, Франція тощо. Перші спроби використання медіації, як правило, застосовувалися лише при вирішенні спорів у сфері родинних, сімейних відносин. Згодом медіація отримала визнання при вирішенні ширшого кола спорів, починаючи від сімейних конфліктів і закінчуючи складними багатосторонніми конфліктами в комерційній та публічній сферах [4].

Термін “медіація” походить від слова “medius” (лат.), що означає “перебувати всередині”, саме тому “медіатор” – це “посередник”, а слово “mediare” (лат.) означало “особу, яка була посередником в конфлікті з метою досягнення згоди” [5].

Відомий дослідник медіації К. Мур трактує медіацію як “втручання в переговори або конфлікт прийнятної третьої сторони, яка має мінімальні можливості прийняття рішень або взагалі позбавлена цієї можливості, що супроводжує сторони, які беруть участь у добровільному досягненні взаємно прийнятної угоди. Окрім вирішення конкретних проблем, медіація може встановлювати або зміцнювати відносини, засновані на взаємній довірі та повазі між сторонами, або припиняти відносини таким чином, що мінімізує емоційні витрати та психічні втрати” [6].

У польській науковій літературі існує низка трактувань поняття медіація, розуміння цього феномену у різних аспектах, у різних контекстах та з урахуванням специфіки та виду медіації. Зокрема, Е. Беньковська визначає медіацію як “добровільні переговори між особами чи групами, що перебувають у конфлікті за участю медіатора, завданням якого є підтримка та полегшення поточних переговорів без нав'язування сторонам рішення” [7]. К. Антоляк-Шиманські та О. Пяковська трактують медіацію як “діяльність, в якій третя особа (медіатор) допомагає і заохочує сторони до розв'язання спору” [8]. Р. Морек окреслює медіацію як “процес, який вимагає участі неупередженої третьої сторони, яка допомагає спірним сторонам у досягненні взаємоприйнятного рішення, узгодженні відмінностей своїх позицій” [9]. Е. Гмужинська розуміє медіацію як “процедуру посередництва в спорі, спрямовану на приведення конфлікуючих сторін до порозуміння” [10]. С. Влодика стверджує, що медіація є “діяльністю третьої сторони, яка не є стороною конфлікту, що полягає в створенні умов для прямих переговорів між сторонами конфлікту та відповідного впливу на них з метою вирішення спору мирним шляхом” [11].

Зауважимо, що багатогранність медіації, різноманітність її прийомів та цілей, специфіка застосування пояснюють різноаспектність у формуванні понятійно-категоріального апарату у цій сфері. Як бачимо, у польській науковій літературі поняття “медіація” трактується з різних позицій, зокрема: як “добровільні переговори між особами чи групами...”, “діяльність, в якій третя особа (медіатор) допомагає і заохочує...”, “процес, який вимагає участі неупередженої третьої сторони...”, “процедура посередництва...”, “діяльність третьої сторони...” тощо. Однак спільними рисами є наявність певного процесу за участю третьої сторони (посередника), який діє на засадах неупередженості з метою досягнення взаємоприйнятного рішення між учасниками конфлікту (спору). Таким чином, розглянувши сутність поняття “медіація”, перейдемо безпосередньо до питання генезису, творення та розвитку інституту медіації в Польщі.

Медіація в Європі функціонувала з IX ст. як спосіб запобігання та пом'якшення політичних конфліктів, де роль медіаторів відігравали шановані особи або представники церкви. Однак у сімейних, господарських чи кримінальних справах ідея медіації набула поширення лише у 80-х рр. XX ст. і була принесена з Північної Америки. Наразі медіація у практичній площині функціонує у більшості країн Західної Європи, тоді як у країнах Центральної та Східної Європи відбувається процес формування та розвитку

інституту медіації. З одного боку, досі немає законодавчих норм щодо медіації, а також осіб, які професійно займалися б цією формою вирішення спорів. З іншого боку, ще потрібен час для популяризації медіації (посередництва) у свідомості потенційних клієнтів.

У Польщі, як і в більшості країн Європи, медіація почала застосовувалась спочатку на практиці, а вже пізніше була закріплена на законодавчому рівні. Розвиток медіації в Польщі бере початок з ідеї впровадження постулатів відновного правосуддя, яку ініціював польський правник, соціолог Л. Петражицкі. У цьому контексті зазначимо, що однією з перших країн Східної Європи, де запроваджено відновне правосуддя в середині 90-х рр. XX ст., була Польща. Орієнтиром для польської системи медіації були німецькі центри медіації. У 1992 р. група працівників тодішнього Бюро інтервенції Сенату та представники Головного управління Пенітенціарного товариства “Патронат” на запрошення німецької Фундації Г. Бюлля виїхали до Кельна. Там вони ознайомились з діяльністю німецьких центрів медіації, які працювали з неповнолітніми правопорушниками [12].

Початок процесу інституціалізації медіації в Польщі датують 1995 р., власне саме тоді при Пенітенціарному товаристві “Патронат” було створено Групу з упровадження медіації в Польщі, яка у межах своєї діяльності сприяла створенню центрів медіації у всій країні.

Важливою складовою процесу становлення та розвитку інституту медіації в Польщі було проведення пілотної програми медіації між неповнолітніми правопорушниками та потерпілими, яка проводилася за підтримки Міністерства юстиції Польщі та через діяльність новостворених центрів медіації. Надалі, у 1997 р. у Польщі було ухвалено Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси, в яких, на підставі позитивних результатів пілотної програми, було впроваджено в польську систему права ідею відновного правосуддя із застосуванням методу медіації. Таким чином, формально медіація запроваджена в кримінальну систему Польщі у 1997 р., однак медіація проводилася лише на стадії підготовчого судового провадження.

Група з упровадження медіації в Польщі проводила навчально-інформаційну діяльність, а також, що важливо, саме в цей період розпочала роботу над розробкою теоретико-методологічних засад медіації, зокрема щодо систематизації принципів медіації з урахуванням специфіки цивільних справ, зокрема сімейних і господарських.

У 2000 р. Група з упровадження медіації в Польщі була реорганізована, відтак на її основі було створено Польський центр медіації – неурядову організацію з філіями та відділеннями медіації в Польщі. Тоді ж розпочато було розробку Кодексу етики медіатора, робота над яким закінчилася тоді ж, у 2000 р., відповідно у 2001 р. вийшло перше видання, у 2003 р. – друге, і далі у 2006 р. – третє. Окрім того, Група з упровадження медіації у 2000 р. підготувала пропозиції та звернулася до Сенату стосовно внесення змін і доповнень до Кримінально-процесуального кодексу Польщі щодо провадження медіації.

У 2001 р. за ініціативою Департаменту справ сімейних і неповнолітніх Міністерства юстиції Польщі була створена пілотна Група у справах сімейних медіацій. Головною метою Групи у справах сімейних медіацій була робота над внесенням змін до законодавства, що дало б змогу запровадити сімейні медіації у польську систему права. Тоді ж, у 2001 р. було регламентовано процес медіаційного провадження у справах неповнолітніх, відповідно до затвердженого Розпорядження Міністра юстиції Польщі “У справі медіаційного провадження в справах неповнолітніх” від 18.05.2001 р. [13].

У 2003 р. було внесено зміни до Кримінально-процесуального кодексу Польщі, щодо яких зверталася у 2000 р. Група з упровадження медіації, відповідно закон було змінено. Завдяки цьому доповненню, медіація була дозволена на кожній стадії розгляду кримінальної справи. Зазначимо, що в Кримінально-процесуальний кодекс Польщі було введено ст. 23а “Процедура медіації”, яка мала важливе значення щодо правового регулювання інституту медіації. Тоді ж було видано Розпорядження “Про порядок проведення процедури медіації у кримінальних справах” від 13.06.2003 р., яким було регламентовано процедуру медіаційного провадження у кримінальних справах [14]. Зокрема, цим розпорядженням було встановлено:

- умови, яким повинні відповідати установи та особи, уповноважені до ведення медіаційного провадження;
- спосіб призначення установ та осіб, уповноважених до ведення медіаційного провадження;
- обсяг та умови надання доступу до матеріалів справ установам та особам, уповноваженим до ведення медіаційного провадження;
- спосіб і процедуру медіаційного провадження.

Польський центр медіації сприяв створенню у 2004 р. Товариства сімейних медіаторів та створенню при Міністерстві юстиції Польщі Соціальної ради у справах альтернативних методів вирішення спорів і конфліктів [15, 16].

Стосовно діяльності Товариства сімейних медіаторів зазначимо, що в структурі цього товариства є:

- 1) комісія в справах стандартів і сертифікації;
- 2) рада в справах навчання і розвитку;
- 3) комісія в справах рекомендацій для осередків медіаційних;
- 4) комісія етично-регуляційна.

Важливою віхою в розвитку і становленні інституту медіації в Польщі був 2005 р., власне тоді було дозволено застосовувати медіації в цивільних справах, тобто медіації у сімейних справах (розлучення, опіка над дітьми, права контакту з дітьми, розподіл майна, питання спадщини тощо), господарських справах (виплата дебіторської заборгованості, визначення суми компенсації, виконання договору тощо) тощо.

Інститут медіації розвивався досить активно, відповідно постало питання стандартизації процесу медіації, вироблення певних чітких

стандартів, що зумовило ухвалення у 2006 р. Соціальною радою у справах альтернативних методів вирішення спорів і конфліктів при Міністерстві юстиції Польщі Стандартів проведення медіації і діяльності медіатора [17].

Ефективність медіації як методу вирішення конфліктів багато в чому залежить від професіоналізму медіаторів та високого рівня їх професійної етики. З цією метою у 2007 р. Соціальною радою у справах альтернативних методів вирішення спорів і конфліктів при Міністерстві юстиції Польщі було ухвалено Стандарти навчання медіаторів [18]. Стандарти скеровані, насамперед, до осіб, установ та організацій, які беруть участь у підготовці та сертифікації медіаторів з усіх питань, що стосуються медіації.

У 2008 р. Соціальна рада у справах альтернативних методів вирішення спорів і конфліктів ухвалила Кодекс етичний медіаторів польських [19].

У наступні роки відбувалося подальше становлення та розвиток інституцій у сфері медіаційного провадження, розширювалася їх мережа, відбувалося напрацювання відповідних методик, технологій, удосконалювалася нормативно-правова база у цій сфері. Відтак, було видано Розпорядження Міністра юстиції Польщі “У справі медіаційного провадження у карних справах” від 07.05.2015 р. [20]. Документ регламентує низку питань, які стосуються медіації, однак звернемо увагу лише на окремий аспект, який стосується вимог до особи – медіатора. Зокрема, до ведення медіаційного провадження має право особа, яка:

1) має польське громадянство, громадянство іншої держави-члена Європейського Союзу, держави-члена Європейської угоди про вільну торгівлю – сторони угоди про Європейський економічний простір або Швейцарську конфедерацію чи громадянство іншої країни, якщо на підставі правових норм Європейського Союзу надається їй право працевлаштування на території Польщі на засадах, окреслених у цих правових нормах;

2) користується публічними правами та має повну дієздатність;

3) старша 26 років;

4) знає польську мову (усну і письмову);

5) не була засуджена за умисний злочин чи умисне податкове правопорушення;

6) має знання та вміння у сфері медіаційного провадження, вирішення конфліктів та встановлення міжособистісних контактів;

7) гарантує належне виконання обов’язків;

8) внесена до списку медіаторів (“уповноважена особа” до медіаційного провадження) [21].

Дослідження процесу становлення та розвитку інституту медіації в Польщі дає можливість запропонувати авторську періодизацію цього процесу з виокремленням окремих етапів (табл. 1).

Таблиця 1

**Періодизація процесу становлення та розвитку  
інституту медіації в Польщі**

№ з/п	Період	Коротка характеристика періоду
1	I етап (1995 – 2004 рр.): формування головних засад та створення інституцій у сфері медіації	1995 р. – створено Групу з упровадження медіації в Польщі; 1997 р. – медіація запроваджена в кримінальну систему Польщі на стадії підготовчого судового провадження; 2000 р. – створено Польський центр медіації; 2000 р. – розроблено Кодекс етики медіатора (видання – 2001, 2003, 2006 рр.); 2001 р. – створено пілотну Групу у справах сімейних медіацій; 2001 р. – регламентовано процес медіаційного провадження у справах неповнолітніх; 2003 р. – внесено зміни до Кримінально-процесуального кодексу Польщі (медіація дозволена на кожній стадії розгляду кримінальної справи); 2004 р. – створено Товариство сімейних медіаторів; 2004 р. – створено при Міністерстві юстиції Польщі Соціальну раду у справах альтернативних методів вирішення спорів і конфліктів
2	II етап (2005 – 2014 рр.): розробка стандартів та розвиток мережі центрів і осередків із медіації	2005 р. – дозволено і регламентовано застосування медіацій у цивільних справах (сімейних, господарських тощо); 2006 р. – ухвалено Стандарти проведення медіації і діяльності медіатора; 2007 р. – ухвалено Стандарти навчання медіаторів; 2008 р. – ухвалено Кодекс етичний медіаторів польських
3	III етап (2015 – 2024 рр.): розвиток технологій із медіації та удосконалення професійної підготовки медіаторів	2015 р. – регламентовано медіаційне провадження у карних справах; 2017 р. – запроваджено підліткову і шкільну медіацію в школах і освітніх установах, розроблено й ухвалено стандарти підліткової і шкільної медіації в школах і інших освітніх установах

Розглянувши генезу становлення інституту медіації в Польщі, зосередимо увагу на головній інституції у цій сфері, зокрема на діяльності Польського центру медіації, який був створений, як вище було зазначено, у 2000 р. Головними цілями Польського центру медіації визначено:

- розширення доробку з відновного правосуддя і медіації в Польщі;
- ініціювання, висловлення думок в справах, дотичних до медіації та її правового регулювання;
- пропагування ідеї медіації в польському суспільстві та на міжнародному рівні;
- навчання у сфері відновного правосуддя і медіації, профілактики конфліктів, запобігання насильству та агресії;
- розвиток і пропагування ініціатив, відносин та діяльності, пов'язаних із дотриманням прав людини;

– ініціювання та розвиток контактів Польського центру медіації з установами, організаціями та інституціями у сфері медіації;

– захист прав медіаторів, зокрема членів Польського центру медіації [22].

Дослідження діяльності центрів та осередків медіації показало, що загалом у воєводствах Польщі функціонує 54 філії та відділи Польського центру медіації, які надають послуги з медіації на місцевому рівні. Це є досить розширена мережа з надання послуг медіації, однак їх кількість у кожному воєводстві є неоднорідною. Зокрема, найбільше центрів медіації функціонує у таких воєводствах: Сілезьке – 15, Мазовецьке – 6, Малопольське – 5, Люблінське – 5, Поморське – 5, Західнопоморське – 5; найменша кількість: Підляське – 1, Опольське – 1, Любуське – 1, Великопольське – 1, Вармінсько-Мазурське – 1, Свентокшиське – 1 (табл. 2).

**Таблиця 2**

**Мережа центрів медіації в Польщі  
(кількість центрів медіації у кожному воєводстві,  
філії та відділи, підпорядковані Польському центру медіації)**

№ з/п	Назва воєводства	Кількість центрів медіації
1	Нижньосілезьке	1
2	Кувявсько-Поморське	2
3	Люблінське	5
4	Любуське	1
5	Лодзьке	3
6	Малопольське	5
7	Мазовецьке	6
8	Опольське	1
9	Підкарпатське	2
10	Підляське	1
11	Поморське	4
12	Сілезьке	15
13	Свентокшиське	1
14	Вармінсько-Мазурське	1
15	Великопольське	2
16	Західнопоморське	4

Аналізуючи мережу інституцій у сфері медіації, доцільно зазначити, що ця мережа є значно ширшою, ніж наведено у таблиці, оскільки розглянуто лише філії і відділи Польського центру медіації. Водночас активно працюють осередки сімейної медіації, підпорядковані Товариству сімейних медіаторів, низка інших інституцій та організацій, надаючи послуги з різних видів медіації. З ініціативи Омбудсманна з прав дітей у Польщі в 2017 р. у Польщі постала шкільна медіація і, відповідно, були розроблені Стандарти підліткової і шкільної медіації в школах та інших освітніх установах [23].

Інститут медіації в Польщі розвивався досить активно, триває подальше удосконалення нормативно-правової бази у цій сфері,



розширюється мережа центрів і осередків медіації, напрацьовуються нові технології та методики у сфері медіації.

**Висновки і перспективи подальших розвідок.** Становлення та розвиток медіації в Польщі розпочалися у 1995 р., зокрема з упровадження медіації у сферу відновного правосуддя із застосуванням медіації до неповнолітніх. Запропоновано авторський підхід до періодизації процесу становлення та розвитку інституту медіації в Польщі, зокрема:

– I етап (1995 – 2004 рр.) – формування головних засад та створення інституцій у сфері медіації;

– II етап (2005 – 2014 рр.) – розробка стандартів та розвиток мережі центрів і осередків з медіації;

– III етап (2015 – 2024 рр.) – розвиток технологій із медіації та удосконалення професійної підготовки медіаторів.

З огляду на основну мету медіації та думки представників польської науки, медіація є методом вирішення конфлікту мирним шляхом, з допомогою добровільних переговорів за участі медіатора. Неупереджений і нейтральний медіатор полегшує такі переговори і допомагає сторонам дійти згоди. Медіація в Польщі є добровільним способом вирішення конфліктів і проводиться на основі угоди про медіацію (позасудова медіація) або рішення суду про направлення на медіацію. Важливе значення у становленні та розвитку інституту медіації в Польщі має діяльність Польського центру медіації, Соціальної ради в справах альтернативних методів вирішення спорів і конфліктів, Товариства сімейних медіаторів, Польського товариства професійних медіаторів.

Суттєве значення для процесу інституціалізації медіації в Польщі мало розроблення стандартів проведення медіації в Польщі, зокрема було розроблено:

– стандарти діяльності медіатора і проведення медіації у кримінальних справах та справах стосовно неповнолітніх;

– стандарти навчання медіаторів;

– стандарти проведення медіації і діяльності медіатора;

– стандарти підліткової та шкільної медіації в школах і інших освітніх установах.

Отже, медіація в Польщі є досить розвинутим правовим інститутом та одним із ефективних альтернативних способів вирішення конфліктів та спорів. Медіація застосовується у кримінальних, цивільних, сімейних, господарських справах, активно застосовується медіація у сфері соціальної роботи. Загалом досвід правового регулювання та практики проведення медіації у Польщі є цінним для України, однак його потрібно використовувати, зважаючи на вітчизняні особливості, традиції, систему права, розвитку соціальних інституцій тощо.

### Список використаної літератури

1. Про соціальні послуги : Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019 р.  
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 12.11.2019).
2. Романова Н. Формування ринку нових послуг на сучасному етапі в Україні // Innovative processes in education: collective monograph. Łódź, 2017. S. 183.
3. Kordasiewicz S. Historyczna i międzynarodowa perspektywa mediacji // Mediacje. Teoria i praktyka / E. Gmurzyńska i R. Morek (red.). Warszawa : Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2009. S. 31.
4. Красіловська З. Теоретичні основи медіації як альтернативного способу вирішення спорів: поняття, види, принципи // Актуальні проблеми державного управління. 2013. Вип. 3. С. 10.
5. Kopalinski Wł. (red.). Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem. Warszawa : Wydawnictwo Muza S. A., 2000. S. 321.
6. Moore Ch. Mediacje praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów. Warszawa : Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2009. S. 30.
7. Bieńkowska E. Mediacja w polskim prawie karnym // PPK. 1998. № 18. S. 22.
8. Antolak-Szymański K., Piaskowska O. Mediacja w postępowaniu cywilnym // Komentarz. Warszawa, 2017. S. 18.
9. Morek R. ADR w sprawach gospodarczych. Warszawa : Wydawnictwo C. H. Beck, 2004. S. 75.
10. Gmurzyńska E. Mediacja w sprawach cywilnych w amerykańskim systemie prawnym – zastosowanie w Europie i w Polsce. Warszawa : Wydawnictwo C. H. Beck, 2007. S. 31.
11. Włodyka S. Ustrój organów ochrony prawnej // PWN. Warszawa, 1975. S. 17.
12. Historia Polskiego Centrum Mediacji. URL : [http://www.mediator.org.pl/Polskie\\_Centrum\\_Mediacji/6](http://www.mediator.org.pl/Polskie_Centrum_Mediacji/6) (date of using: 15.11.2019).
13. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich. URL : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010560591> (date of using: 15.11.2019).
14. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych. URL : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031081020> (date of using: 15.11.2019).
15. Stowarzyszenie Mediatorow Rodzinnych. URL : <http://www.smr.org.pl> (date of using: 17.11.2019).
16. Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Sporow i Konfliktow. URL : <https://www.mediacja.gov.pl/Spo-eczna-Rada-do-spraw-Alternatywnych-Metod-Rozwi.html> (date of using: 19.11.2019).

17. Standardy Prowadzenia Mediacji i Postępowania Mediatora. URL : <https://bip.men.gov.pl/wp-content/uploads/sites/2/2019/07> (date of using: 19.11.2019).

18. Standardy szkolenia mediatorów. URL : <https://www.mediacja.gov.pl/files/doc/8%20Standardy%20szkolenia%20mediator%C3%B3w> (date of using: 17.11.2019).

19. Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich. URL : <https://www.mediacja.gov.pl/files/doc/7%20Kodeks%20etyczny%20mediatorow%20polskich%20> (date of using: 19.11.2019).

20. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych. URL : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20150000716> (date of using: 21.11.2019).

21. Ibid.

22. Statut Stowarzyszenia Polskie Centrum Mediacji. URL : <http://www.mediator.org.pl/statut/27> (date of using: 21.11.2019).

23. Standardy mediacji rówieśniczej i szkolnej w szkołach i innych placówkach oświatowych // Rzecznik Praw Dziecka. Warszawa, 2017. URL : [http://brpd.gov.pl/sites/default/files/standardy\\_mediacji\\_rowiesniczej\\_i\\_szkolnej\\_w\\_szkolach.pdf](http://brpd.gov.pl/sites/default/files/standardy_mediacji_rowiesniczej_i_szkolnej_w_szkolach.pdf) (date of using: 21.11.2019).

*Статтю подано: 02.12.2019*

*Статтю схвалено: 27.12.2019*

### **Kryvachuk Liudmyla Fedorivna**

*Doctor of Science in Public Administration, Professor of the Institute of Social Affairs of the Pedagogical University of Krakow*

ORCID: 0000-0002-3083-4781

e-mail: lkryvachuk@gmail.com

## **DEVELOPMENT OF MEDIATION INSTITUTE IN POLAND: GENESIS AND ACTIVITY EXPERIENCE OF THE CENTERS**

**Problem setting.** In modern conditions of exacerbation of social problems and increasing social risks in Ukraine, the role of social function of the state, which is also associated with development of the mediation institute in Ukraine, is significantly increasing. Research of mediation problem is quite important and relevant. It makes it possible to improve the institutionalization of the mediation process in Ukraine, to develop and introduce new approaches, mechanisms in the field of public management of social services.

There is no doubt that the development of social mediation services has its own specifics, which necessitates the creation of appropriate mediation centers. Based on this, there is a need to train specialists in this field, develop appropriate training programs, improve the regulatory framework, research and implement the best international practices. Given the above, it is important to research the

experience of the formation and development of the mediation institute in other countries, in particular, consider the experience of Poland.

**Recent research and publications analysis.** Mediation has attracted the attention of researchers of various fields of knowledge, in particular: pedagogy, psychology, law, political science, sociology, public administration. Among domestic researchers it is advisable to pay attention to the works of N. Darahanova, S. Zapara, V. Zemlianska, A. Karshyieva, M. Kostytskyi, S. Kravtsov, Z. Krasilovska, S. Fursa and others. Among Polish researchers a substantial interest in this area cause the works of: E. Bieńkowska, E. Gmurzyńska, R. Morek, J. Młyński, I. Podobas, S. Włodyka and others.

**Highlighting previously unsettled parts of the general problem.** Despite the considerable interest to mediation in the scientific literature, little has been studied in the field of international experience in the establishment and development of the mediation institution, technology and innovation in the provision of social mediation services, features and mechanisms of mediation centers. The main goal of this article is to research the process of formation and development of mediation institute in Poland, in the context of the formation of its legal and institutional support, to consider the features of the activities of the Polish Mediation Center and its regional branches.

**Paper main body.** Mediation is not a new phenomenon, it is directly related to the issue of resolving conflicts and disputes that have accompanied humanity since its inception. The development of mediation in Poland begins with the idea of introducing the postulates of restorative justice, which was initiated by a Polish lawyer and sociologist L. Petrażycki. The beginning of the process of institutionalization of mediation in Poland dates back to 1995. Actually, then, in 1995, under the “Patronate” Prison Society (*Stowarzyszenie Penitencjarne “Patronat”*) a Mediation Implementation Group (*Zespół ds. Wprowadzania Mediacji w Polsce*) was established in Poland) As part of its activities, the Group contributed to the creation of mediation centers throughout the country. Formally, mediation was introduced into the Polish criminal system in 1997. However, mediation was carried out only at the preparatory trial stage.

In 2000 the Mediation Implementation Group in Poland was reorganized, then a society was created on its basis: Polish mediation center (*Polskie Centrum Mediacji*) – a non-governmental organization with mediation branches and offices in Poland. In 2001, there has been established a Family Mediation Pilot Group. (*Zespół Pilotażowy ds. Mediacji Rodzinnych*), the main purpose of which was to amend the law, which would allow introducing family mediation into the Polish legal system. The Polish Mediation Center contributed to the creation of the Family Mediators Society (*Stowarzyszenie Mediatorów Rodzinnych*) and to establishment of the Social Council for Alternative Dispute and Conflict Resolution (*Spoleczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Sporów i Konfliktów*) at the Ministry of Justice of Poland. An important milestone in the development and establishment of mediation institute in Poland was 2005, and it was then that mediation was allowed to be used in civil matters.

Essential for the process of institutionalization of mediation in Poland was provided by the development of mediation standards in Poland, in particular: mediator performance standards and mediation in criminal and juvenile cases; standards for training mediators; standards for mediation and mediator activity.

In general, the mediation institute in Poland has developed quite actively. In the future, the regulatory framework continues to be improved in this area, the network of centers and centers of mediation is expanding, and new technologies and techniques in the field of mediation are being developed.

**Conclusions of the research and prospects for further studies.** The formation and development of mediation in Poland began in 1995, in particular on the introduction of mediation in the field of restorative justice using mediation of minors. The author's approach to periodization of the formation and development of mediation institute in Poland is proposed, in particular: Stage I: 1995 – 2004; Stage II: 2005 – 2014; Stage III: 2015 – 2024. Based on the main purpose of mediation and the opinions of representatives of Polish science, mediation is a method of resolving the conflict peacefully, through voluntary negotiations with the participation of a mediator. Mediation in Poland is a fairly developed legal institution and one of the most effective alternative ways of resolving conflicts and disputes. Mediation is applied in criminal, civil, family, economic affairs and in the field of social work. In general, the experience of legal regulation and the practice of mediation in Poland is valuable for Ukraine, but it should be used, taking into account domestic characteristics, traditions, the system of law, the development of social institutions and the like.

**Key words:** mediation; mediator; mediation centers; restorative justice; family mediation.

### References

1. Pro sotsialni posluhy. № 2671-VIII. (2019) [in Ukrainian].
2. Romanova, N. (2017). Formuvannia rynku novykh posluh na suchasnomu etapi v Ukraini. *Innovative processes in education: collective monograph*. Łódź. ss. 183.
3. Kordasiewicz, S., Gmurzyńska, E., Morek, R. (2009). Historyczna i międzynarodowa perspektywa mediacji. *Mediacje. Teoria i praktyka*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer. ss. 31.
4. Krasilovska, Z. (2013). Teoretychni osnovy mediatsii yak alternatyvnoho sposobu vyrishennia sporiv: poniattia, vydy, pryntsyipy. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, Issue 3, pp. 10 [in Ukrainian].
5. Kopaliński, Wł. (2000). *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa: Wydawnictwo Muza S. A. ss. 321.
6. Moore, Ch. (2009). *Mediacje praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer. ss. 30.
7. Bieńkowska, E. (1998). Mediacja w polskim prawie karnym. *PPK*, № 18, 1998. ss. 22.
8. Antolak-Szymański, K., Piaskowska, O. (2017). Mediacja w postępowaniu cywilnym. *Komentarz*. Warszawa. ss. 18.

9. Morek, R. (2004). *ADR w sprawach gospodarczych*. Warszawa. Wydawnictwo C. H. Beck. ss. 75.
10. Gmurzyńska, E. (2007). *Mediacja w sprawach cywilnych w amerykańskim systemie prawnym – zastosowanie w Europie i w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck. ss. 31.
11. Włodyka, S. (1975). *Ustrój organów ochrony prawnej*. PWN, ss. 17.
12. *Historia Polskiego Centrum Mediacji*. (2019). URL : [http://www.mediator.org.pl/Polskie\\_Centrum\\_Mediacji/6](http://www.mediator.org.pl/Polskie_Centrum_Mediacji/6).
13. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych. (2003). URL : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031081020>.
14. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych. (2003). URL : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031081020>.
15. *Stowarzyszenie Mediatorów Rodziny*. (2019). URL : <http://www.smr.org.pl>.
16. *Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Sporów i Konfliktów*. (2019). URL : <https://www.mediacja.gov.pl/Spo-eczna-Rada-dospraw-Alternatywnych-Metod-Rozwi.html>.
17. *Standardy Prowadzenia Mediacji i Postępowania Mediatora*. (2019). URL : <https://bip.men.gov.pl/wp-content/uploads/sites/2/2019/07>.
18. *Standardy szkolenia mediatorów*. (2019). URL : <https://www.mediacja.gov.pl/files/doc/8%20Standardy%20szkolenia%20mediator%20C3%B3w>.
19. *Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich*. (2019). URL : <https://www.mediacja.gov.pl/files/doc/7%20Kodeks%20etyczny%20mediatorow%20polskich%20>.
20. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych. (2015). URL : <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20150000716>.
21. *Ibid.*
22. *Statut Stowarzyszenia Polskie Centrum Mediacji*. (2019). URL : <http://www.mediator.org.pl/statut/27>.
23. *Standardy mediacji rówieśniczej i szkolnej w szkołach i innych placówkach oświatowych*. (2017). *Rzecznik Praw Dziecka*. Warszawa. URL : [http://brpd.gov.pl/sites/default/files/standardy\\_mediacji\\_rowiesniczej\\_i\\_szkolnej\\_w\\_szkolach.pdf](http://brpd.gov.pl/sites/default/files/standardy_mediacji_rowiesniczej_i_szkolnej_w_szkolach.pdf).

*Paper submitted: 02.12.2019*

*Paper accepted: 27.12.2019*

**Цитування:** Кривачук Л. Ф. Розвиток інституту медіації в Польщі: генеза і досвід діяльності центрів // Демократичне врядування : наук. вісн. Вип. 2(24) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. URL : [www.dv.lvivacademy.com](http://www.dv.lvivacademy.com). (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.24.2019.198737>).

**Citation:** Kryvachuk, L. F. (2019). Development of mediation institute in Poland: genesis and activity experience of the centers. *Democratic governance*, Issue 2(24). URL : [www.dv.lvivacademy.com](http://www.dv.lvivacademy.com). (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.24.2019.198737>).